

Nationalmuseets etnografiske Samling 1941.

I dansk kulturliv indtager museumsvæsenet en ikke ringe plads. Forståelsen af museernes videnskabelige og folkeopdragende betydning er efterhånden trængt ud i vide krese. Ikke blot har rigmænd skænket mange store og kostbare gaver; men også bonden, som indsender de oldsager, der er fundet ved pløjningen af hans mark, sømanden, der hjembringer mærkelige sager fra fjærne kyster, og mangfoldige andre har i tidens løb vist sig som Nationalmuseets trofaste og uegennyttige hjælpere, til hvilke det står i dyb taknemlighedsgæld.

Når dette har kunnet opnås, skyldes det i første række en enkelt mand, C. J. Thomsen, hvis ævne til at gøre museernes skatte levende for almenheden har været en forpligtende arv for alle hans efterfølgere. Også på anden måde var hans virke banebrydende og satte sig spor langt uden for landets grænser. Hans ordning af oldsagerne satte skel i de arkæologiske museers historie, og han var den første, der skabte et alment etnografisk museum til oplysning om kulturen hos folkene uden for Europa og den nærmere Orient, idet han i 1841 på grundlag af de sager, der tidligere havde været opbevaret i det gamle Kgl. Kunstkammer, åbnede en særlig etnografisk afdeling i det såkaldte Kunstmuseum i Dronningens Tværgade.

Den etnografiske samling har således i 1941 kunnet fejre sin hundredårs fest som det ældste museum i verden i sin slags. Åbningsdatoen havde længe forgæves været eftersøgt; men ved hjælp af en lille, samtidig avisnotits lykkedes det til sidst mag. art. V. Hermansen at fastslå den til den 18. august. Da det imidlertid først skete ganske kort tid forinden selve jubilæumsdagen, og man yderligere måtte gå ud fra, at mange var bortrejst på dette tidspunkt, besluttede man at lade dagen forløbe i stilhed, og i stedet for blev en højtidelighed afholdt om formiddagen den 30. oktober

i nærværelse af Hans Majestæt Kongen og Hans Kongelige Højhed Kronprinsen i spidsen for en stor og repræsentativ forsamling. Af de indbudte skandinaviske museumsmænd var forstanderen for Statens etnografiske museum i Stockholm, professor dr. Gerhard Lindblom, den eneste, der havde set sig i stand til at møde.

Efter at Nationalmuseets direktør, dr. phil. Poul Nørlund, kort

Fig. 1. Hs. Maj. Kongen og Hs. kgl. H. Kronprinsen ved den etnografiske samlings hundredårs fest den 30. oktober 1941. (Wm. Douglas fot.).

havde opridset samlings historie og derunder strejft naturfolkernes indflydelse på nutidens kultur, fulgte et lille mellemspil, idet Børge Roger-Henrichsens kvintet som en illustration til disse ord udførte „St. Louis Blues“. Den etnografiske afdelings leder, dr. phil. & scient. Kaj Birket-Smith, holdt derefter et foredrag om „Etnografi og udødelighed“, i hvilket der blevet trukket en linje fra ungdomsindvielsen og de hemmelige selskabers kannibalske riter blandt primitive folk op til den klassiske oldtids mysteriereligioner og udødelighedstro.¹⁾ Etnografen Henning Haslund-Christensen gav som eksempel på arbejdet i marken et kort overblik over sine indsamlinger af mongolske melodier på Det Kgl. Danske Geografiske Selskabs centralasiatiske ekspedition og fremførte i denne forbin-

¹⁾ Trykt i „Natures Verden“, bd. XXV, 1941.

delse en række typiske grammofongengivelser af sange, recitativer og tempelmusik, hvorpå dr. Nørlund afsluttede højtideligheden.

I museets foredragssal, hvor festligheden afholdtes, var der i dagens anledning udstillet et pragtfuldt, japansk husalter, som i sin tid er blevet skænket af Ny Carlsberg-Fondet, samt en del mongolske tempelmalerier og musikinstrumenter hjembragt fra den ovenfor nævnte rejse. Over talerstolen vejede to store dannebrogssflag, af hvilke det ene havde fulgt Knud Rasmussen på Femte Thule-ekspedition fra Grønland til Stillehavet, mens det andet stammede fra Haslund-Christensens sidste centralasiatiske ekspedition. I tilknytning til jubilæet blev endvidere udsendt et 250 sider stort, rigt illustreret festskrift, i hvilket museets medarbejdere og andre, der står dets arbejde nær, har gjort rede for en del af dets samlinger. Skriftet, hvis udgivelse er bekostet af Rask-Ørsted-Fondet med et mindre tilskud fra Carlsberg-Fondet, bærer titelen „Ethnographical Studies“ og fremtræder som 1. bind i en række, der forhåbentlig vil kunne fortsættes med tiden.

Blandt æresgæsterne ved jubilæumsfesten sås bl. a. samlingens tidligere leder, museumsinspektør Thomas Thomsen, som ifjor trak sig tilbage til et velfortjent otium. Det var sidste gang, han var til stede ved en officiel lejlighed. Allerede i længere tid havde han været svag, og den 9. december afgik han stille ved døden. Om hans fortjenester af museet er der skrevet udførligt i forrige årsberetning. Her skal kun tilføjes, at alle hans medarbejdere vil savne hans trofaste hjælpsomhed og rolige, vennesele sind.

Samlingens virksomhed har selvfølgelig i det forløbne år ligesom i det forrige været stærkt præget af krigen. Det har været nødvendigt at opretholde samme indskrænkninger med hensyn til adgangen, således at aftenåbningen foreløbig er ophørt og hele 2. sal (de asiatiske kulturfolk) lukket. Regelmæssige omvisninger er derimod stadig blevet afholdt. Også foredragsvirksomheden er fortsat. I en fællesrække for hele museet omhandlende jærnets historie har museumsinspektør Jens Yde således talt om „Primitiv jærnudvinding i Afrika“, og i tilknytning til samlingens jubilæum afholdtes en særlig serie, „Store rejser i etnografiens tjeneste“ med følgende æmner: „Korvetten Galathea's jordomsejling 1845—47“ (Jens Yde), „Danske missionærer i Indien og Afrika“ (C. G. Feilberg), „Femte Thule-ekspedition, den store slæderejse“ (Kaj Birket-Smith), „Monsunen's rejse“ (Axel Møller) og „Dansk indsats i Mongoliets udforskning“ (Henning Haslund-Christensen).

At også omfanget af samlingens forøgelser er blevet kendeligt indskrænket under de herskende forhold, siger sig selv. I nogen

grad har man søgt at bøde på det ved forøgede indkøb til håndbiblioteket, der i mange år har været stedmoderligt behandlet. Også billedsamlingen er vokset, bl. a. ved værdifulde gaver fra fru dr. Egill Rostrup, fru dr. Kurt Wulff og telegrafist R. Harboe. Desuden har overretssagfører R. Sand skænket en tegning af grev Harald Moltke forestillende Knud Rasmussen, og fra administrator V. Jung er der modtaget en værdifuld boggave.

Asien.

Ligesom forrige år er de fleste af afdelingens nyerhvervelser fra Asien. Først skal det nævnes, at Hans Majestæt Kongen har vist sin bevågenhed ved at overdrage tre indonesiske dolke, hvoraf de to uden tvivl fra Java, en indo-persisk sabel samt et kinesisk sværd, der alle har tilhørt Kong Christian IX. I øvrigt er der kun lidt fra Indien og Indonesien. Overingeniør H. Birket-Smith og frue har skænket et par små, indiske bronzefigurer, formodentlig oprindeligt hørende til en større gruppe i lighed med den, der blev afbildet i forrige årsberetning, og fra skolebestyrer P. M. W. Rye-felt er modtaget et endnu ikke nærmere undersøgt, indisk manuskript af palmeblade. Desuden har hr. Knud Larsen, Køge, indsendt et lille, udskåret træstykke, sikkert af indisk oprindelse, som er fundet i et læs tørv, hvor det på en eller anden måde er havnet. Fra kaptajn Peter Johansen har museet som gave fået en stor og pragtfuldt udskåret model af en siamesisk kongechalup, to unge velyndere, Ib og Finn Ryder Jensen, har foræret et par indonesiske sværd, og desuden er et par huggeknive fra Philip-pinerne købt til museet.

Af større betydning er tilvæksten fra Kina. Når det herfra bl. a. er lykkedes at skaffe flere overordentlig værdifulde stykker, skyldes det som så mange gange før den redbonne støtte, Ny Carlsberg-Fondet har ydet. Det gælder i første række en mærkelig bronzeskål indlagt med figurer i guld og sølv samt en ikke mindre mærkelig jadering af gennembrudt arbejde. Bægge stykker er erhvervet gennem kaptajn Peter Johansens kendte kunsthandel. De skal være fundet sammen i en grav tilhørende en datter af kejser Shi Huang-ti (221—210 f. Chr.), navnkundig som den, der byggede den store mur. Graven, der ligger i provinsen Shensi, blev åbnet for en menneskealder siden ved nogle vejanlæg. En nærmere beskrivelse af dette sjældne fund skal opsættes til anden lejlighed. Købet af det smukke, 42 cm høje marmorrelief fig. 2 er ligeledes muliggjort ved Ny Carlsberg-Fondets bistand. Det stammer fra Nord-Kina og forestiller åbenbart en af de fire, buddhistiske vog-

Fig. 2. Kinesisk marmorrelief, formentlig forestillende Tseng-chang, det sydlige verdenshjørnes vogter. Fra T'ang-dynastiet (618—906 e. Chr.).

tere af verdenshjørnerne og årstiderne. Det viser en kraftig, brynje-kædet skikkelse, der træder på en sammenkrøben dæmon med nøgen overkrop og svineøren. I venstre hånd holder han et sværd. Desværre mangler højre underarm, så at man ikke kan afgøre,

hvilket attribut han her har holdt. Uden tvivl drejer det sig dog om en fremstilling af Tseng-chang (sanskrit: Virūdhaka). Efter sin stil må dette relief stamme fra T'ang-dynastiets tid (618—906 e. Chr.), snarest fra slutningen af perioden. Et meget lignende forestillende en anden af verdensvogterne og hidrørende fra et tempel i Singan-fu findes i Field Museum i Chicago.¹⁾ Af ældre, kinesiske sager er der yderligere fem smukke bronzespejle, modtagne som gave fra stud. mag. Werner Jacobsen; et enkelt af dem kan vistnok dateres til dynastiet Han (206 f. Chr.—200 e. Chr.), tre til T'ang (618—906 e. Chr.) og et rimeligvis til Sung (960—1279 e. Chr.).

De øvrige nyerhvervelser fra Kina er af nyere dato. Museets ven og yelynder gennem mange år, hr. Sophus Black, har skænket forskellige sager, bl. a. en tepotte af såkaldt „ostindisk“ porcelæn fra slutningen af det 18. århundrede, og direktør H. P. Hjerl Hansen, der ligeledes tidligere har lagt sin interesse for samlingen for dagen, har foræret et par spisepinde, en hismer og et geomantisk kompas. Af kinesiske sager, der er indkommet ved køb, kan for det første nævnes to store hornlygter, rigt dekorerede med malede figurer af damer i havelandskaber; endvidere et par lygter af anden form, et stort, religiøst rullebillede fra Ming-perioden malet med guld på sort grund, en mandsdragt af silke samt forskelligt fodtøj. Endelig har det Kgl. Akademi for de skønne Kunster deponeret en stor og yderst nøjagtig udført model af en tempelbygning, fremstillet i Kina under opsyn af arkitekt Prip-Møller.

I Modsætning til Kina og Japan har Korea altid været overmåde dårligt repræsenteret i museet både med hensyn til almindelige brugsting og kunst, og desværre har det hidtil ikke været muligt at råde bod på dette forhold. Imidlertid er det dog lykkedes i det forløbne år ved køb at erhverve dels et meget stort og smukt udført rullebillede, dels en betydelig samling af mindre akvareller, som ganske vist kunstnerisk set er uden større værdi, men til gengæld har stor etnografisk interesse ved deres gengivelser af optrin fra det daglige liv: håndværks- og agerbrugsscener, religiøse ceremonier o.s.v. En koreansk vifte er ligeledes købt til museet.

Fra Mongoliet hidrører et par fortræffeligt udførte buer med tilhørende pile, som er foræret af telegrafist R. Harboe. En lignende bue af manchuisk oprindelse er købt til museet. Fra Japan fore-

¹⁾ B. Laufer: Chinese Clay Figures, I. (Field Mus. Anthr. Ser. XIII, 2. Chicago 1914). Pl. LXI.

ligger der bl. a. en del hoveder til marionetdukke, der sammen med de ovennævnte fotografier og en del oceaniske sager m. m. er modtaget som gave fra fru dr. Egill Rostrup, samt en lille fayencekrukke skænket af frk. Valborg Frederiksen.

Den vigtigste nyerhvervelse fra Vest-Asien er en sølvbeslået, øst-arabisk dolk med tilhørende bælte. Museumsinspektør, dr. phil. P. J. Riis har skænket et par syriske sko, og desuden er der, til dels som gave fra dr. med. Oscar Horn, modtaget en større samling fodtøj fra forskellige, asiatiske folkeslag. En ejendommelig metalbeholder, som menes at være en slags middelalderlig, syrisk håndgranat, er endelig deponeret af Ny Carlsberg Glyptotek.

Afrika.

Det er udelukkende småting, som i årets løb er indkommet fra den sorte verdensdel, for en stor del som gaver fra samlingens velyndere. Herhen hører således et par ægyptiske ørenringe af sølv fra fhv. overlærerinde, frk. Anna Krarup, nogle stenredskaber fra Atlas-landene skænkede af dr. phil A. F. Bruun, og en nordafrikansk amulet modtaget fra hr. Hans Brammer. En muhamme-

Fig. 3. Lerkrukke fra Congo.

dansk fane, der er taget på slagmarken ved Omdurman 1895, er overladt af hr. C. R. Andresen, og dr. med. Oscar Horn har skænket en del fodtøj fra Nord- og Øst-Afrika. Fra Kikuyu-stammen

i Kenya hidrører et ildbor, som er foræret af dr. scient. Bøje Benzons; men for øvrigt indskrænker tilvæksten fra de østlige egne sig til et par skjolde og en dolk fra Somalierne og et skjold fra Uganda, alt erhvervet ved køb. Nævnes må desuden to små metalæsker til guldstøv, der er modtaget som gave fra byretsfuldmægtig C. Kjersmeier. Følgende sager er købt til museet: en sudanesisk kniv, et par bronzeringe af en type, der bruges som penge i det sydlige Nigeria, en flettet basthue, en lille elfenbensfigur og en smukt udført lerkrukke med menneskehoved fra Congo (fig. 3) samt et par malede træmasker, antagelig fra Fransk Vest-Afrika.

Amerika.

Amerika plejer altid ved siden af Asien at være den verdensdel, hvorfra museets nyerhvervelser kommer i rigeligst mængde; men forholdene har her mere end noget andet sted medført en følelig nedgang i tilvæksten. Fra hele eskimo-området kan således kun noteres et par støvler fra Vest-Grønland. Som nævnt allerede i forrige årsberetning lykkedes det imidlertid museumsinspektør Helge Larsen i forsommeren 1941 at få lejlighed til at fortsætte de arkæologiske undersøgelser i Alaska, som påbegyndtes 1939 i samarbejde med University of Alaska. Efter de modtagne beretninger gravedes der i sommerens løb med stort udbytte ved Point Hope, og det er meningen at foretage yderligere undersøgelser andetsteds i Alaska indeværende år. Ligesom det var tilfældet efter forrige ekspedition vil halvdelen af fundene til sin tid indgå i Nationalmuseet.

Nogle enkelte gaver af arkæologisk art fra det indianske Nord-Amerika er indgået: et par pilespidser fra Illinois er skænket af generalkonsul W. Weimann og nogle potteskår fra pueblo-egnene fra lærer Hartvig Møller, Annisse. Enkelte stenredskaber fra Massachusetts er købt til museet. Fra hr. Ralph Melchior, som ifjor deponerede en mexicansk stenfigur i samlingen, er der modtaget den glædelige meddelelse, at museet nu kan betragte figuren som sin ejendom. Da det ikke blot er vor eneste, mexicanske stensulptur af betydning, men tillige i sig selv et fremragende stykke, er denne værdifulde gave modtaget med særlig taknemlighed. De eneste nyerhvervelser fra Syd-Amerika er nogle araucanske sølv-smykker og et par chilenske sporer af spansk-amerikansk form, som sammen med en del fotografier af araucanske folketyper er skænket af ingeniør O. C. Nielsen, Aarhus. Desuden har Ny Carlsberg Glyptotek deponeret et sort, peruansk lerkar.

Avstralien og Oceanien.

Heller ikke samlingerne fra Avstralien og Oceanien kan opvise ret mange forøgelser. Blandt de af fru Rostrup forærede sager var der flere fra øerne i Stillehavet. Det interessanteste stykke er uden tvivl et af de kendte, præparerede menneskehoveder fra Ny Guinea (fig. 4). Med sine mærkelige ørevedhæng, der synes udført af plantemarv e. l., tilhører det en type, som hidtil ikke er forekommet i museet. En anden gave bestående af et stort stykke malet

Fig. 4. Hovedskal fra Ny Guinea, med modellerede og malede ansigtstræk.

basttøj fra Fiji er skænket af hofjægermester G. A. Hagemann, Bergsjöholm, som selv har hjembragt stykket i 1902. De øvrige ny erhvervede sager fra Oceanien indskrænker sig til nogle få Ny Guinea-sager, der er indkommet ved køb.

Evropa.

Få og spredte er også de ting, som i årets løb er erhvervet fra vor egen verdensdel. Nævnes kan et pragtfuldt, kавkasisk bælte rigt udstyret med agater samt hue, kappe og filtstøvler ligeledes af kавkasisk type. Fra Rusland stammer en broderet hue og fra Istanbul et par nyere, tyrkiske gravstene. Muligvis tyrkisk er en ornamenteret sølvplade, skænket af guldsmed Holger Jacobsen. Andre forøgelser fra Evropa er dele af et bosnisk seletøj, nogle forklæder fra Transsylvanien, en træbeholder lignende et af de kendte, russiske påskeæg (sidstnævnte en gave fra stud. mag.

Werner Jacobsen) samt tre tene og en tenvægt fra Spanien. Kunstmaler J. Th. Skovgaard har vist sin interesse ved at overlade tre norske kurve, og fra frk. Anna Krarup er modtaget et nålehus, der har tilhørt en broder til den kendte, lappiske forfatter Johan Turi. Blandt den tidligere omtalte samling af fodtøj fra forskellige steder i verden var der også en del fra Balkan-halvøen, Island m. m.

Det er således ikke nogen rig høst, den etnografiske samling har kunnet glæde sig over i 1941. Et museum, hvis arbejdsmark først og fremmest ligger i de fremmede verdensdele, kan ikke undgå at blive dybt berørt af en krig, der udelukker så at sige al oversøisk samfærdsel. Vi må under disse omstændigheder vende os med dobbelt taknemlighed mod de venner, som heldigvis findes i ikke ringe tal inden for landets egne grænser, og samtidigt håbe på, at den afbrydelse i forbindelserne udadtil, som er en nødvendig følge af forholdene, ikke må blive for langvarig.
